

18 DE GENER DE 1932: LA REVOLTA DE L'ALT LLOBREGAT

Cordada de presos després que la Revolta de l'Alt Llobregat hagi estat sufocada,
23 de gener de 1932

Autor: Josep Maria Sagarra i Planas.

[ANC1-585-N-16748](#)

Descripció

Fotografia d'una cordada d'obriers presos descendint de la colònia de Sant Corneli, al municipi de Cercs, prop de Fígols, després que la insurrecció llibertària que es va produir del 18 al 23 de gener de 1932 en diferents poblacions de l'Alt Llobregat va ser reduïda per l'exèrcit i la Guàrdia Civil.

Interès del document

A través del gran desplegament de forces d'ordre de la República i el nombre de presos que es va fer, veiem la magnitud que va assolir l'anomenada Revolta de l'Alt Llobregat de 1932.

Aquesta revolta havia començat com una vaga general que es pretenia que s'estengués per tot l'Estat, però va evolucionar com un aixecament revolucionari de diferents poblacions de l'Alt Llobregat, en les que es va proclamar el comunisme llibertari.

Aquests esdeveniments mostren algunes de les divergències i enfrontaments que es van donar entre els republicans i que van dificultar l'assoliment dels objectius de reforma social que s'havien obert amb el nou règim.

Per altra banda, el document ens il·lustra sobre una realitat social concreta: la de la indústria tèxtil i minera de la Catalunya Central de principis segle XX.

Context

Les comarques de la Catalunya Central tenen una llarga tradició industrial. D'una banda, per la presència de jaciments miners importants, importants com els de potassa de Cardona, Súria, Sallent i Balsareny i els de lignit de Fígols, Vallcebre i Saldes. De l'altra, per la possibilitat d'aprofitar la força motriu dels rius quan vans escassejar els carbons de qualitat que necessitaven les empreses tèxtils, de manera que, al llarg del segle XIX, les conques fluvials interiors –com la del Llobregat, el Cardoner, el Ter o l'Anoia- es van anar poblant de fàbriques.

La necessitat de disposar d'abundant mà d'obra en la nova ubicació d'aquestes fàbriques –sovint allunyada de nuclis poblacionals que els poguessin abastir del nombre suficient d'obriers- va donar lloc al naixement de les colònies que, seguint el model de les colònies industrials angleses, es constituïen a banda dels nuclis de població i que, tenint la fàbrica com a centre, constava de cases per als obrers i altres serveis com una església, una escola o un economat.

Bona part dels treballadors eren immigrants d'arreu de l'Estat, vinguts sovint sense conèixer la realitat de les colònies on, a les dures condicions laborals pròpies dels inicis de la industrialització, s'hi sumava el fet de l'aïllament i el control absolut i paternalista que exercia l'amo de la colònia en tots els aspectes de la vida i el treball dels seus habitants, en un sistema que ha estat qualificat de "feudalisme industrial" que va afavorir l'apropament d'aquells obrers a les posicions radicalitzades de la Confederació Nacional del Treball (CNT).

Les relacions de la CNT amb el nou règim republicà no van ser fàcils i es produïren diferents episodis d'aproximació i distanciament fins que el context socioeconòmic va reblar el clau del distanciament.

En un principi, Francesc Macià i els sectors obreristes d'ERC eren propers a la CNT amb qui compartien referents de la tradició republicana federal i els anys d'oposició, repressió i clandestinitat durant la dictadura de Primo de Rivera els van aproximar.

En les eleccions municipals d'abril de 1931, ERC va presentar un programa amb un contingut social marcat: van prometre mesures antiinflacionàries, establir un salari mínim, reformes en la sanitat i l'assistència social, la reducció de la jornada laboral a 6 hores en indústries castigades per l'atur, la construcció d'escoles públiques, polítiques per facilitar l'accés a la vivenda (la "caseta i l'hortet" per tothom, que deia Macià), va prometre anular els deutes contrets pels consistoris anteriors, suprimir la legislació laboral corporativista dels comitès paritaris de la Dictadura, etc. Per tot això, la CNT va crear un clima favorable a ERC en les eleccions, tot i que sense arribar a demanar-ne el vot. Guanyades les eleccions i proclamada la República, Macià va intentar incloure la CNT al govern amb Ángel Pestaña com a ministre d'Obres Públiques, però aquest ho va rebutjar.

La lluna de mel entre la CNT i els partits republicans però, va topar amb un context i unes diferències de fons difícils de salvar quan, acabada la repressió de la dictadura i davant les noves perspectives de reforma social de la República, van créixer les demandes i mobilitzacions del moviment obrer en un país que patia les conseqüències de la crisi del 29

El Crac del 29 als Estats Units, va deixar sentir les seves conseqüències a Espanya a partir de 1930, amb l'augment de l'atur i la pujada dels preus dels productes bàsics i dels lloguers que es van veure sotmesos a una espiral inflacionista. La crisi afectarà amb intensitat les mines i fàbriques tèxtils de la Catalunya Central.

En aquest context, el govern central i les institucions financers internacionals van apostar pel control pressupostari per sobre d'altres consideracions. Per altra banda, el nou règim republicà, malgrat que democràtic i tolerant, també s'havia de mostrar ferm en el manteniment de l'ordre, per no allunyar-se i perdre el recolzament de sectors socials provinents de les classes mitjanes i altes i va prendre un seguit de mesures legislatives i d'ordre que van anar esvaint -en amplis sectors de la CNT- les seves esperances depositades en la República i els partits republicans. Començava l'enfrontament.

L'estiu de 1931 van produir-se nombroses vagues a Barcelona. A l'agost, n'hi van haver 41, incloent-hi una aturada de 40.000 obrers metal·lúrgics d'un mes de durada i vagues al port i a la Telefònica, la qual va ser declarada il·legal per no entrar dins la llei de Jurats Mixtes.

També va produir-se una vaga d'inquilins, mobilitzacions i tumults en mercats de venda ambulants i manifestacions d'aturats, les primeres pacífiques, rebudes pel president Macià, però les següents tenses i acabades en aldarulls.

El 1r de maig del 31 van produir-se trets, mentre que alguns grups d'afinitat anarquista prosseguien amb les pràctiques de les expropiacions i atracaments.

A principis de setembre, varis quadres de la CNT, entre ells Durruti i Garcia Oliver, eren tancats a la presó i el sindicat va organitzar una vaga, el 4 de setembre, per l'alliberament dels presos a Barcelona, Manresa, Mataró, Granollers, Sabadell i Terrassa. Com a resposta, les autoritats van fondejar dos vaixells de guerra a la capital, es van arrestar 300 obrers i es van produir 16 morts.

Aquest context va exacerbar les tensions dels diferents sectors que convivia dins la CNT. El 31, la facció més gran de la CNT era l'anarcosindicalista, centrada en el perfeccionament de la pràctica sindical reformista, de tendència política moderada i que buscava l'entesa amb els republicans. Estava liderada per sindicalistes veterans com Joan Peiró i Àngel Pestaña, firmants del "Manifest dels Trenta", en el que es reafirmaven en la seva demanda de recerca de la pau social i rebuig a la violència. Per altra banda, hi havia la Federació Anarquista Ibèrica (FAI), dins de la qual destacaven els grups d'afinitat, anomenats també "anarco-bolxevics" pel fet de ser petits grups d'activistes partidaris d'accions directes, violentes si calia, buscant espirals repressives que empentessin les masses a la revolució.

La Revolta de l'Alt Llobregat es va iniciar el dia 18 de gener de 1932, a partir d'una vaga de treballadores del tèxtil de la colònia del Carme de Sant Salvador de Vedella, declarant que no es complien les bases recentment aprovades entre la patronal i els sindicats de la zona.

L'endemà, a Fígols i la colònia de Sant Corneli, els miners, en solidaritat amb les treballadores, secundaven la vaga. Van ocupar els edificis oficials, van hissar la bandera roja i negra confederal i van proclamar el comunisme llibertari.

El dia 20, s'estenia la vaga revolucionària a Balsareny, Sallent, Sant Vicent de Castellet i Navarcles, mentre que a Gironella i Puigreig també se secundava una vaga que, l'endemà, arribava a Manresa. El mateix dia, però, les nodrides forces d'ordre compostes per unitats d'artilleria de l'exèrcit, la Guàrdia Civil, mossos d'esquadra i cossos de muntanya vinguts de Lleida, Girona, Barbastro i Sargossa, ocupaven la ciutat.

La matinada del divendres 22, la tropa es va dirigir cap a Berga, on es va produir un incident al carrer Pau Claris amb uns obrers armats que es van defensar amb explosius, deixant algun ferit. Pacificada Berga, les tropes es dirigiran a Sallent i, després, a Súria, passant pel Callús. Seguidament, es dirigiran a Cardona, on feriran de gravetat un parlamentari dels revoltats.

Finalment, dissabte 23 arribaven les tropes a Fígols i arrestaven els revoltats, que van entregar-se al veure que la vaga revolucionària no s'havia estès per tot l'Estat. Els líders de la CNT van recolzar com a fet consumat l'aixecament, però hauria de passar una setmana perquè la vaga arribés a Barcelona, aixecant-se barricadas al Clot, Sant Andreu i La Torrassa.

La majoria de partits republicans es reafirmaven en la necessitat de ser contundents en la repressió del moviment, parlant de conspiracions en les que havien confluït elements interns i estrangers, des d'anarquistes, trotskistes a elements d'extrema dreta. Alguns però, com el president Macià, feien notar que l'aixecament s'havia produït per les dures condicions laborals de la zona i l'incompliment dels convenis.

Per la seva banda, la situació de la CNT empitjorava. L'aixecament i la repressió va tensar més la corda entre l'ala insurreccional de la CNT, que va guanyar pes, i la "trentista" i el BOC, que van ser expulsats del sindicat. Alhora, es produïa una crisi d'afiliats: si l'agost del 31 comptava amb 400.000, l'abril del 32 havien baixat a 220.000. La crisi es va centrar en les federacions locals, de manera que el pes dels radicals al bastió de Barcelona va créixer proporcionalment. Aquesta situació permet explicar que la CNT promogués l'abstencionisme a les eleccions de novembre del 33, que finalment va guanyar la dreta republicana en coalició amb la *Confederación Española de Derechas Autónomas* (CEDA), mantenint una postura ultra-esquerrana similar a la mantinguda pels comunistes alemanys (KPD) davant l'ascens de Hitler.

Les conseqüències d'aquella revolta van ser greus: Hi van haver molts acomiadaments i depuracions en les empreses. Ja el primer dia de vaga, s'havien empresonat 200 persones, entre elles, Ascaso i Durruti, que no havien tingut res a veure amb la insurrecció. En total, al finalitzar la insurrecció, 104 anarquistes van ser deportats sense judici amb el vapor *Buenos Aires* cap a l'Àfrica Occidental Espanyola, passant per Càdis, Fuerteventura, Dakar, Bata (Guinea Equatorial), Villa Cisneros (Sàhara) i Fernando Poo (actual Bioko), en un periple que va comptar amb motins, vagues de fam, malalties, separació de presos, fugues i un mort.

El 8 de gener del 33, aprofitant una vaga tramvies, la CNT va dur a terme una nova insurrecció en diferents poblacions de l'Estat. Van haver-hi onades d'atacs amb pistoles i bombes, amb atemptats a una comisarí de Via Laietana, atacs al Tribunal de Justícia i les casernes de Sant Agustí i Drassanes i van aixecar-se barricades al Clot. La repressió d'aquest cicle insurreccional també fou intensa, i tindria el seu punt àlgid al poble gadità de Casas Viejas, amb 22 civils morts, entre ells dones i nens.

El dia 8 de desembre de 1933, la CNT iniciava una nova vaga general a diferents ciutats de l'Estat després de la victòria de radicals i cedistes en les eleccions. A Catalunya, va tenir repercussió als barris de La Torrassa, Collblanc i Santa Eulàlia, i va suposar el control de l'Hospitalet durant quatre dies per part de la CNT. Es van requisar mercaderies, es van dur a terme sabotatges de fàbriques, l'ocupació d'edificis oficials, la voladura de la central elèctrica de La Torrassa, el tall de cables d'electricitat.

Al desembre del 33 van guanyar les eleccions els partits de dreta, iniciant l'anomenat *bienni radical-cedista* o *bienni negre* dels anys 1934 i 1935 i ,malgrat la dura repressió que patien en cada ocasió, les vagues van continuar: la dels transports de Barcelona, seguides d'altres al port, al ram de la construcció, d'empleats mercantils i del comerç a l'engròs, de cambrers, de telecomunicacions....

La següent gran insurrecció es va produir l'octubre de 1934, a Astúries, on va haver-hi unitat obrera i va ser especialment intensa, però que va també ser molt durament reprimida.

El mateix any, a Catalunya, es donaven els anomenats Fets d'Octubre. El president de la Generalitat proclamava *l'Estat Català de la República Federal Espanyola*. Era una proclama defensiva contra la infiltració del feixisme en les institucions republicanes, i seguia una pràctica federal autòctona propera als principis confederals però no va aconseguir la unitat obrera. La CNT, radicalitzada i enemistada amb els altres sindicats i partits, no hi va participar. Com a conseqüència, el govern de la Generalitat va ser empresonat i es van fer més de 3000 presos polítics.

Finalment, per tal de fer front a les dretes, les esquerres es van unir formant el Front Popular, que va guanyar les eleccions del 16 de febrer del 1936.

Qüestions:

- Quines raons van dur a la CNT a l'enfrontament amb la República? Enumeraleu.
- Reflexioneu entorn el fet que, precisament al obrir-se un període de reformes, es produïssin aquestes revoltes.
 - Fixeu-vos en les causes més immediates i els moments inicials d'aquestes revolucions: [La Revolució Francesa \(1789\)](#), [les guerres d'independència a Hispanoamèrica \(1808-1826\)](#), [la Revolució xinesa de Xinhai de 1911](#) i [la dissolució de la URSS el 1989-1991](#).
- Aneu a Arxius en línia, al FONS ANC1-585/JOSEP MARIA SAGARRA i PLANA i al FONS ANC1-42/BRANGULÍ (FOTÒGRAFS), i poseu, en l'apartat Descripció: "vaga", "insurrecció", "revolta" o "aixecament" i, en el de Dates, de "1931" a "1933". Us sortiran moltes fotografies, entre les quals la de la insurrecció de l'Alt Llobregat. Aneu mirant-les i:
 - Ompliu [fitxes d'anàlisi](#) de cada fotografia.
 - Relacioneu i ordeneu les fotografies amb els diferents conflictes i aixecaments apuntats en l'apartat de **Context**. Entre un fons i l'altre, heu de trobar fotografies de les vagues de transports de gener/desembre del 32 de Barcelona, de la vaga general de Terrassa de febrer de 1932, de la vaga de tramvies d'abril del 33 a Barcelona, de la vaga del CADCI de novembre de 1933 i de les vagues de tramvies, telègrafs, de la construcció i cambrers de novembre i desembre del 33.

Per continuar indagant:

Fons arxivístiques

- Al fons [FONS ANC1-585/JOSEP MARIA SAGARRA i PLANA](#), hi trobem fotografies de l'entrada de l'exèrcit a Manresa, Cardona i de Súria, una fotografia d'una proclama revolucionària de Sallent i la detenció dels revoltats de Sant Corneli. En el mateix fons, trobem fotografies de la vaga general de Terrassa de febrer de 1932 i de la vaga de tramvies de desembre de 1933
- En el fons [FONS ANC1-42/BRANGULÍ \(FOTÒGRAFS\)](#) hi trobem imatges similars a les anteriors però de l'exèrcit entrant a Manresa, Sallent i Berga. També hi trobem fotografies de la vaga de transports de gener/desembre del 32 a Barcelona, de la vaga de transports del 24, 25 i 26 d'abril de 1933, de la vaga del CADCI de novembre de 1933 i de les vagues de tramvies, telègrafs, de la construcció i cambrers de novembre i desembre del 33.

- Al document [ANC1-297-T-345](#) hi ha carta d'un vaguista al governador civil.
- En [aquesta sèrie](#) de 28 fotografies químiques de Nicolás González Albiach, hi veiem miners treballant en les mines Sallent, entre 1960-1970. En [aquesta altra sèrie](#) del mateix autor, hi veiem 82 fotografies d'un esfondrament de la mina de Fígols i dels ferits que va deixar.
- Fons documentals de colònies industrials:
[Almeda Alamany i CIA](#)
[Burés SA](#)
[Manufacturas Borrás., SA](#)
[Manufacturas Sedó](#)
[Rifà, SA](#)
[Serra Feliu SA](#)

Bibliografia:

- Borderias Mondéjar, C., La Insurrección del Alto Llobregat -enero 1932- : un estudio de historia oral, tesina dirigida por Mercedes Vilanova, UB: 1977.
- Borderias, C., Vilanova, M., "Cronología de una insurrección: Fígols en 1932", a Estudios de Historia Social, nº1, 24-25, pàg. 187-199.
- Ealham, C., La lucha por Barcelona. Clase, cultura y conflicto 1898-1937, Alianza editorial, 2005, Madrid.
- Giráldez Macía, J., Creyeron que éramos rebaño. La insurrección del Alto Llobregat y la deportación de anarquistas a Canarias y África durante la II República, Zambra Iniciativas sociales, Libreando ediciones i Baladre, Màlaga: 2009.
- Serra, J., El moviment obrer al Bages i al Berguedà durant la Segona República, Centre d'Estudis del Bages, Manresa: 1988.
- Montellà, A., El silenci dels telers: ser dona a les colònies tèxtils catalanes, Ara Llibres, Barcelona: 2012.
- Teixidor, E., Vida de colònia: les colònies tèxtils a Catalunya, Angle, Barcelona: 2010.

Museus

A través de la pàgina del museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya, podeu enllaçar amb la xarxa de 25 museus que formen part del Sistema Territorial de Museus del mNACTEC, entre ells, el museu de les mines de Cercs (<http://www.mmcercs.cat/>) o el de la colònia Vidal, a Puig-Reig (<https://www.museucoloniavidal.org/>).